नं. ५२८१

नाम नैगेयार्चिकानुक्रम।

कर्त्ता. x x

पत्र. 15 ~~१२~~ सं. १७१५

विषय. संहिता ब्राह्मण।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

चिकित्सा क्रम:

नैगेयानामृग्वेदक्रमसू

५२७१

5271 / 15 Patr

नं 7-13-3

१००

नैषधसार

श्लो
३६०

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ॐ नमः श्रीसामवेदाय ॥ अथातश्छंदसां विचयं व्याख्यास्यामो गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहतीपङ्क्ति-
त्रिष्टुब्जगतीति सप्तार्षाण्येकाक्षरपदादीनि चतुरक्षराधिकानि त्रीणि छंदांसि गायत्र्या-
दीनामुक्तिरवसानं छंदसामार्षं नौ किंकं च चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री चतुःशतमुक्त-
ति चतुष्पाचैव गायत्री षडक्षरास्त्रिपात्पादनिवृत्संपंकासप्ताक्षरैरष्टसप्ताक्षरैर्वङ्क्तिः स
प्रतिष्ठा रषसप्ताष्टौ च वर्द्धमाना त्रयोष्टकाः स्यज्जावस्त्र्युष्णिगष्टाक्षरौ द्वादशाश्चस्य चे
न्मध्ये ककुब्भवति स पुरस्तात्पुरउष्णिक्सप्तकोपरिष्टात्परउष्णिग्व्युष्णा चेत्स साद
रिरनुष्टुप्त्रयारोष्टकास्त्रिपदाप्यष्टाक्षराद्वादशौ च तां ज्योतिष्मतीमिति पंचाल्वा बृहती १
त्रयोष्टाक्षरा द्वादशश्चस्य चेत्तृतीयः पथ्या नवृत्तिसिद्धत्युपरिष्टात् येन न्यंकुसारिणी
स्कंधग्रीवी वा बृहती यास्का प्रथमकन्येनोपरिष्टाद्बृहती विपरीता पुरस्ताद्बृहत्यपा
रो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पिदशाक्षरावष्टाक्षरौच नवकैर्वाचतुर्भिर्द्दशाक्षरास्त्रयः सतोबृहती महाबृहती
त्येके ष्टाक्षरैकादशाक्षरद्वादशाक्षराणां पादा यथाक्रमं गायत्रत्रैष्टुभंजागत इति सा ऽक्षरास्त्रयस्त्रै
ष्टुभाविराट्छंदो दशाक्षराः निचृते वा चतुर्भिश्चित्रिवर्ज्जागतगायत्राभ्यां विराडेवमेव विष्टा
रपङ्क्तिः द्विपदा तांजिनः क्रमेण जागतो गायत्रौ च प्रस्तारपङ्क्तिः विपरीता स्तारा जागतौ
चेन्मध्ये विष्टारपङ्क्तिः राद्यौ तयोस्त्वयोः संस्तारा सततः पङ्क्तिः विमिश्रपादा सैव चसि
ष्ठा विष्टारपङ्क्तिः स्तांजिनः पंचकैश्चतुर्भिरक्षरपङ्क्तिः कश्चिद्वाभ्यां वा पदपङ्क्तिस्त्रिनिश्चतु
ष्कैका भ्यां गायत्रैः पंचभिः पथ्या ताभ्यां त्रिष्टुब्जगत्यौ चतुष्पदेषु दांपि नरगती गाय
त्रैरेव पंचपदा मापि त्रिष्टुभामिच्छंति चतुर्भिर्गायत्रैर्जागतेन च तथा जगती । मनि
र्गायत्रैर्जागतगायत्राभ्यां गायत्रमध्ये ककुप् त्रिष्टुब्जगत्योरनुष्टुभिवादिमध्या

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वसानगतःपुरस्तान्मध्यउपरिष्टाज्ज्योतिष्मत्योज्योतिष्मत्यः॥१ सर्वछंदःस्वेकेनपंचाक्ष
रेणाशंकुमतीभवत्यथैकाक्षरहीनानिचृदेकाधिका भूरिग्भूनाविराड्धिकास्व
राडुत्पीयोमध्यात्रिपात्पिपीलिकमध्याभूयोमध्यायवमध्येतियवाद्यायकार
वकारविकरिषैणान्यूनानिछंदांसिसरयेन्नाऽव्यादेनचनदंयवजंपदप्रयद्
याचचैशब्देन्नचेतुशदृशरणमेकद्वित्रिचतुःपंचपदानिछंदांसिचवेनिरुया उःपच
वाद्यातिछंदांसिचवंस्यतिजगतीशाक्वर्यतिशाक्वर्यष्टिरत्यष्टिधृतिःअतिधृतिःकृतिः रति
प्रकृतिराकृतिर्विकृतिःसंकृतिरभिकृतिरुत्कृतिःपंचाहोचोकास्पक्रमध्येपति राति
ष्टासुयतिछंदस्यनिर्दिष्टानिस्याऽगायत्रीकानांद्वंद्वसादिपदायाऽर्धंचतुर्थांगःप्या
दसोऽज्ञादेवतादितोऽग्निस्थानानिपादेवाछिदायद्विपदाश्चतराःप्यागायत्री

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नवाक्षराभ्यां॰ साम्न्यस्वराट् दशाक्षराभ्यां विराट्छंद एकादशाक्षराभ्यां त्रिष्टु
ब्द्वादशाक्षराभ्यां जगत्येतेनावेकपदा व्याख्याता बृहतीनां उदशाक्षराभ्यामष्टा
क्षराभ्यां च विचाराः। पङ्क्ति॰ वत्याङ्क्तिवत्राः। दैवासुर प्रजापतीनां यजुः सामर्चि
छंदांसि भवंति दिव्येकाक्षरा गायत्री पंचदशासुराणां प्रजापतेरष्टौ बृहत्या
दशाष्टादश चेतरेषां क्रमशो यथा निवृत्तं कारविष्टवि देवयजुषोरेकैके नूत
याहानि रसुराणां प्रजापतेश्चतुर्भिर्विवृद्धिर्द्वाभ्यां॰ साम्नां ऋचां त्रिभिस्तावि मा
तो चिवर्गो छंदसां मागधस्यतुर्न यतेय॰ साम्नत्यार्षीः परस्य ब्राह्मस्य स्तचाच वि
शुरगायजुषी चतुर्गुरगायैदिती॰ स्वितयपु काश्यजुषा वसनाम्न्योः प्राजाप
त्या च षोडशानि॰ षोडशान्ति।।३।। प्रथनि हृद्शोत्र वत्सन्न पाया हि वीक्षय इति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गायत्रं तिस्रो दशात्यस्य समग्रे यज्ञानामिति पिपीलिकमध्या शंकुमती गा
यत्री त्रेष्टुभौ वो ग्निं वर इति विराड्गायत्री यज्ञायज्ञेति बृहत्यास्तिस्र आजुहोता नि
त्रिष्टुभौ द्वे चिच्च इति मध्ये ज्योममिति जगत्यावग्निं नर इति विराड्छंदांस्य स
ऊर्ध्व तं घृतेनारस्पोरिति चैकेषाममनुज्झिष्ठमित्यनुष्टुभौ द्वे पुरु चेति पुर
उष्णिक्त्रमध्ये हि ष्वायेति ककुब्यवाडिति परउष्णिक्कवो गायेति गायत्री शाद
शा सोमानां गोर्ध्वयनीति विराड्गायत्र्यपनो हरिर्विरिति निचृद्गायत्री पातं मृगेका
नु पूर्विद्वघ्न्योज्जस्वेति वर्धमाना गायत्री चावत इति पादनिचृद्गायत्री सहस्रा ओ
दति चतुरि गायत्री दंविशतुरें इ ष्टस्तु निचृद्गायत्र्यत्रि चाश्र इति बृहत्योष्णवति
वो वीर मेधस इति पिपीलिकमध्या विराड्बृहती योरा विराड्बृहती वास्तोष्पतइ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्येकेषामनुष्टुबानुरूपात् बृहती नवत्यस्सा विदेवमिति त्रैष्टुभं तिस्रो दशात्याः ग्रवो
मह इति विराट्स्थुदश्यकं यदस्याष्ट्यानिषत्रमिति च यजा मह इन्द्रिष्ठत्रिनो जगतीगा
यंतीत्यनुष्टुप् नास्ति स्तन्ना नोवयो वयश्यय मिति कुर्म्यनुष्टुब्बियाः प्रतना इति जगती
त्रयमा मति जगती मिति हग्रास्त्र गानुत्रे यदिं स्रो दसा इति षट्पादपि जगतीं स्तुभे
घ्नित्काक्रिहो देपिबासोममिति विराड्रुंदाश्चात्र प्रत्व्य इति ककुप्॥ ककुप्॥४॥ त्रय
पंक्तयः स्योदो रिक्वेति पथ्या वे आग्निन रथ प्रक्रि भिर्न इनो पपिवात ये त्यास्तारपं
क्ती नतमः हस्त्कपरिष्णा बृहतीपरि जाधन्वेत्यक्षरपङ्क्तयः पञ्चपदानुवेति पिपीलि-
कमध्ये प्रनुष्टुभोपदपङ्क्तिः रथेनेतमधत्याविमर्थयड्जि इति स्कुरउ मिल्हीपदा नैं
विघतां सदा या धर्मेवन्त उपाः प्रपरस्य मानुक नि नि विष्टार पङ्क्तयो विराजएक

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

षामिमानुकमादित्यैरिंद्रः सगणा इति ज्योतिष्मत्यो वा त्रिष्टुभावेषत्र त्वाय स्त्वचि
यइत्यचेति विच्यस्यविस्कृतयइति गायत्री अग्रो न चित्र इति त्रिपदा सुरीणा यत्री
ज्ञो विष्णस्य त्येकपदा गायत्री ब्रह्माणा इंद्र मनवस्तेशंपदमुप प्रदेचं ति घ्नवर इं स
याया वांवै ॐ मूर्जानि त्र इति त्रिष्टुप् नः शंपदं जगती वा। हविनः त्रव इंद्राये ति
नुरिक्त्वराज्ञोक्तिककुवेष्ठेइया। प्रानित्यादवंतवस्यनं र्यमित्येना ष्टयोस्तु श्रोष्ठ उयोरुचा मिर्चति
तारमित्येत्यष्टयो यः सहस्रंतमिंद्र ध्रवोमह इत्यति जगत्यः चातेजातमध सइति गायत्रं चूलस्तो
दशात्यः पुनानः स्तोमधर्मरैयेति बृहती प्रतुइव ति त्रिष्टुभोद्धे पुरोजितीत्यनुष्टुबाहर्यनायेति ॥८॥
बृहती नवत्याग्निप्रियाम्मीति जगती इमहीं त्यतिककुभस्य मधुमन्नमरत्ति ककुम्मस्तु च एकेषाय
वमध्या गायत्री ककुब्गाथ शाष्टाध उत्त्रिया इति विष्टारपङ्क्तिः सतः पङ्क्तिरकेषामेकेषां।५।।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

॥ अथ रहस्येष्टं ॥८॥ स्य निर्हृदं स्पृष्ट्वे दुच ॥८॥ सर्वत्र गायत्र्यो यस्ये दं ॥८॥ सन इन्द्रायेनाविश्वानि
च मेतादिं इन्द्रद्वयोरिं इन्द्वाजे स्पृ नियुद्धा न्द्वायोग्निमीदु न्द्रन्स ष्ट ॥८॥ पीति चासमाघनाद्द्यानुष्टु
नो नवंति यज्ञायया मयीव द्वे ॥ पाद्रा गा सद्दस्त्र शीर्षाइति पंचर्चः समीत्येषु चोत्रराय च्छन्दती
इज्ये ष्ट मिति वस्मं तइ ति विराड्ढ ष्टती य मिमा उप धारीति विराट्टुदो न्द्राजेंतीति पङ्क्तिः रथज
गत्यो रुद्रचत्स्त्र हस्य विश्वे देवा यशो मा मन्ये वा मिति ज्योतिष्मती जगती विश्वे देवा इति त्रिष्टु
ब्वाहृति तो विश्वादित्य ॥८॥ श्राके जगती मं शय एा समिति चै कपदा द्विपदा महानाम्न्यः शाविष्ठवज्रि
न्नीशेरीति च त्रियद्दा गायत्र्यः सर्वत्रानादेशे ऋराऊमत्यो चवत्स्या निष्टुभमवाहिरा क्रोयो म ॥८॥
ष्टुईशोहि श क्रः सर्वस्य यज्ञेव शीरीति विरा राय इन्द्रं धनस्येति विश्ण रप द्वयो विराज स्थ को
पा ॥८॥ स्तोत्रीया यहरणा ता ज्ञया दृशाय देश्वे च तुर्थ्या ज्ञमा विश्वैस्य ष्टर परिमाणः संस्रति य
पं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्ररूस्ई विशे याः चुरी ववपदामिपे चपे चा दृ रा णिगायत्री पद पांद्वि. बांस्निवत्पानिश्र
योवाछुं दसः चाक्करीण्ण ८ सर्वछुंदो मह या न्मरु चात्रा॥६॥ =पथो त्रारासु विका
राश्चवैति ट चर्चे त्रवास्थि वर्द्दत्रा राः घ्नेतस्मा: सर्वत्रा न्यत्रयग्रणा घपापीती सुरो
जिति विशो चि शे=आचा रस्य मित्पनु छुसीगा यच्चो धिति छि ताय ज्कायथाश्ची
5 त्पाहहती तयानुछु सौ श्वैमि स्यपायि ते महइति त्रत्यस्मै शती चौत्पा विश्वाः ह
तन्नाइत्पति ज गत्कपरिश्वा ह हत्य धमंरी ज्रामो षीकै का: सुपस्य वि रुद्रो ममाश्रि
स्पेतासु च वि का राहृती छु चसर्वासु यथा पु ना न स्वामि ध्य त्विस्तो मापरीता वि ५
वस्मह न्तित्पेता सुदुषा न ऊधः स चे न्त्वाधि चवं त र स मुइं न्र नै छु ना नोब हृ यैत्पे
व८ष द्वे चा राच कऊ वुक्षि स्तुचै वेन सर्वासु यथापव स्च मधु म श मोवयसु चा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मरुर्व्यग्रमठः हिष्टायेत्येवेदशास्सुन्वायांचे ममेवरुणश्रुधीह्वमिति पिपीलि
कमध्या। विराड्यत्रीनदेव उदतीनामिति द्वे रपदो निमित्युंजंति हरीत्यनुष्टुब्विंदु
षस्चेति स्वराडनुष्टुप्चन्नपीपृषेचे सोमप्रथमाऽत्येतो रचो सतो रह्स्वञ्मायाकु
रः श्रुधी हवी विपिपानस्येति त्रिपदा विराजः सुमन्मावस्यो रंती सुनरीति चैकप
दारचविकारश्च यत्रबाणायोनःस्वोरस्य इतिपङ्क्ति। पथ्येयोजागाराविजगिरेति
चिष्टुब्ज गत्यावाविर्लग रेतित्रिष्टुब्बृहतिनृः रस्यबाकुरतिस्वराड्विष्टुप्त्वत्ति नरा
ति विराड्बिसंक्रंदनेनेतिचदेवताधिकारादयेतवश्रवोवय इतिपङ्क्तिं पङ्क्तिः यत्र
घोविष्टारेस्तृतीयाचउधी यैचम्यः सतः पङ्क्तयः सिधाविष्टारपङ्क्तिः यश्चात्या स्वराडेवो
षांज्योतिष्मतीजगतीसमूहचाहचांचरवरणत्रकृतगमनासमुरश्छंदसविबृ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

लणं ग्रोष्ठस्मा इति शाकपूर्णिः शाकपूर्णिः ॥ ७ ॥ अथ छंदसां वर्णाः सुक्ला गायत्र्याः सारंग
स्निहः पिशंग रूपिरण्पः ककुभः रक्तानुष्टुभो बृहत्या रोहितो नीलाः पंक्तयः । त्रिष्टु
भः सुवर्णगौरो जगत्यो न ऊनाएकपदा । द्विपदा बभ्रवः इत्थयो विराजो नोया
न्यन्यानि छंदां ॥ सिश्यावानि च वेति त्वथ देवता अग्निर्गायत्र्याः सविता स्निक्ककुभोर
नुष्टुभः ॥ सोमो बृहत्यो बृहस्पतिः पङ्क्तीनां मित्रावरुणैव सवो वा त्रिष्टुभा । मिंद्रो वि
श्वे देवो जगत्यादित्यानां विराजो थ प्राजापत्यानि छंदां ॥ सिवा यथ्यानि विछंदां
सि च वेति द्विपदा पुरुषदेवता ब्राह्मण एकपदा इति ॥ ८ ॥ ब्राह्मणं त्वो दिन श्वेव र्षि
गत्वाद्य महात्मनः । नित्तानां दुष्क्रशास्या वछंदसां ज्ञानमुद्धतो यस्मा वछंदादिता
देवाः छंदते चिर्मर्त्युभीरवः । छंदसो तेन छंदस्त्वं दस्य छंदा यतेव देवा दिदिर्णः । यथा छंदोतेर्षि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

माघ्नं ॥ ॥ इति नैघण्टुकानामार्षेय प्रथमः प्रपाठकः ॥ ॥ छ ॥ वेदविद्भ्यो नमस्कृत्य नैगमस्य तु विशेषतः
रुच वर्द्धिच पादानां तेषां वक्ष्यामि दैवतं ॥ अग्न्याग्नेयं प्राक्कृद्धो ज्ञरान्नैघण्टुकं रुद्र स्तृतीये पादे
उच्यत निर्वाकृद्रूँ इति नैरुक्ताः प्रतिस्यमाग्निमारुती शौनकोऽब्रमध्यो नैघण्टुक उपमार्थे वादित्य इत्यस्यैज्या
न्शौनक आत्मविदश्चाहुः सोऽयं नेर इन्द्राग्नेयी राक्षोघ्नदुत्यं सोरीन्द्रामरुद्वत्याग्ने विवस्वन्त्रा
गाथे ग्र्क्षसाममिरुक्तो विश्वदेव्यथे याह शौनकः प्रब्राह्मणस्यत्योई ऊ प्रुचायोपीदं तं वैश्वदेवी
म्ह्वौ नैविव्यानर्यंत्र्यावोरुद्रं नैघण्टुकं इध बोधीत्येतयोस्त्रपानिपातभाजिनी सुक्तं शेषाणस्
भाजमिं इशो निपातभाक्स्नादग्नीरङ्गोहा गन्धाग्निर्ईन्द्र हामध्यमः सोमं वैश्वदेवी लिंगोक्ता वा
प्रत्यग्निरङ्गोहा चमग्ने ईचौलिङ्गोक्तदेवता वैश्वदेवो वाजङ्गो नस्यादित्या नाम दितेर्वापत्ये

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

विश्वदेवी ऋष्यशृङ्गी रक्षोहायन्वा इति च ॥ १ ॥ तद्वै एतं त्र्यायुषात उद्धे देस्तूर्यस्य वाग्न्यायत्र्या आग्नेय्यै
अग्निर्वनियात न्राजिनी हैवमारुती देवानां वैश्वदेवी सोमानां ब्राह्मणस्पत्याद्या नः सावित्री
रुचघ्ननाशिन्यत्र तृतीयः पादश्चेद्इमसो द्वितीयः स्वष्टुः प्रथमो मो रश्मेश्चे इमसो वेति नैरुक्तास्
तावानैवे दुकाय दिं इत्यैतं इयो ह्लीगोर्ध्वयतिमारुत्य हमिति तृतीयः पादः सौर्येवास्तु रूपानिरु
क्ता प्राजापत्ये स्येतरेयन्त्रा हकया प्राजापत्यस्तृच एतं इत्वाह शो नकःसदसः सादसस्पत्यामेध
यावास्त्रि सोमो मारुती तृतीये पादे श्विनौ वानकि वैश्वदेवी दोषा सावित्र्येषाश्विनी प्रथमः पाद १४॥
उषस्यो वा तुन इन्द्रो हृत्व हावा नो वायव्याय ऽर हरीति मित्रोर्यमा वरुणो वैश्वदेवी वा पावकानः
सरस्वती महि मित्र वरुणार्यमा वरुणो वैश्वदेवी वादित्यानामदिते वास्यि स्त्ययनी प्राजापत्या

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वायजुर्वेदाद्विज्ञायते॥ २॥ इंद्रइघ ऐंद्राग्नवैवी ज्ञांच्चैंद्रापौष्णीनकौंद्रोस्त्रहासुनीयोवैश्वदेवी
मरुतांमैत्री वैश्वदेवीवाद्रूरादाग्निन्यानो मित्रावरुएप्रदुत्ये मारुतीवेश्म वीकद्रुवैश्वदेवीवा दं २
ग्निर्वैश्वर्यःस्तृतीयःपादस्त्रक्यदे विज्ञायते नहिवो मारुती प्रमित्रायविश्वदेवीवरुणमित्रायी
म्लौवादित्यःश्चतुर्थःपादोग्निचास्तृतीयःपादस्त्रुरुणौचतुर्थे रूद्राणांवा प्रवोह्वे मारुत्याविस्याहै
ताररयाएंयावाहश्चौन कइंद्र क्रस्ट सोर्यःश्चतुर्थःपादस्त्रचेदेविज्ञायते आयतःस्त्रयेतिस्यंत्रा
स्रएःस्त्रयेवाइंद्रइतिविज्ञायते प्रवचनेकादकेस्त्रयेवानेबंदुकोवास्त्रोष्पतेवास्त्रोष्पति
र्निबंदुकोवरणमहांस्त्रयेयिद्यावस्तृतीयेपादेनैबंदुकाःस्त्रयार्मीइंद्राग्नीत्रपादेंद्राग्नी शाकीमि
राग्निनीयदावारुणीवा॥ ३॥ चश्चाविश्वदेवीलिंगोक्तदेवतायस्यपस्येमाःर्गाग्निन्यस्तृतीये

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्रिस्त्वऽऽचा चात्र्य मे पादे सोमो नैश्वंदुको वयः सोरीति नैरुक्ता नाके वैन्यायामः श्चतुर्थः पादस्त्व
ती यो वारुण स्तौवा नैश्चंदुको ब्रह्मबार्हस्पत्या ब्रह्मणीवाव इष्ट ऐंद्रा बार्हस्पत्ये त्ये न रे यो विधुः
सोरीति नैरुक्तास्य मूषु तार्क्ष्य (सोरीति निरुक्ता वेंद्रा पर्वतीन्द्रा पार्वत्या चायामीको ऽपघव
यी स्वाहाश्चला य नो निरुक्ता नां तु सोरी सैंद्री स्वाहयौ नको सावि सौर्य श्चतुर्थः पादो वायदेव
देवी मारुती दधिक्राऽव्णो दाधिक्री विद्या नरस्य विद्यानरो निपातन त्र्य मे पादे सह्याग्ने
यी वय उषस्यामी ये वैश्वदेव्यो द्वे द्युतवती द्यावापृथिव्यो वरुणे स्या नैश्वंदुकः श्च मेदिन ॥२५॥
इंद्रो मरुचान् ॥ ४॥ उच्चे पामी वादित्या नामा गैत गावो मारुत्याव दर्शन्वि द्यावा चंद्र मावै
श्च देवी लिंगोक्त देवता प्रस्ताग्निन्या ते द्वे ऽपश्चितमा श्चे यो मह उषस्या मइ ठं सोमीन त विश्व

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

देवीलिंगोक्तादेवता अनुष्टुप् छन्दस्त्वंसोम आद्या वा लिंगोक्ता द्वितीयस्य ध्यावियं ध्याविति ब्रा
ह्मणां ऋक् इमा रुद्रस्य ऋतेन मा ऋषेयो विमर्यां: सावित्री चतुर्थ्यां निपातनो ऽस्तृतीया विश्वदेवी
वा पंचमी नागीवा नवस्ते षष्ठा नैऋतं तु कः सदा वा दैवत्ये द्वे स्वर्गविश्वादवी वो ऽत्र रोषस्येत्या
दृशोनकोरुपप्र स्तुहि मारुतो मरुच्चतीयो वा ऽप्रवर इडो ऽत्र हाचेति तिस्र आग्नेयो विश्व
स्ये मानु विश्वा देव्यो स्वर्ग प्राजापत्यो वा ऽत्र रौस्यामिं झोनिपातन गुषा उषस्यो जूमित्राव
रुणो निद्धं तु कौ त्रिकद्रुके षु विष्णु निधान नाग या रुचा सोमपत्नित्य ऽ सावित्र्य ग्निमाग्ने
यच्छा त पासमा ऽऽ सोमप ऽ ख्याघें इन्द्र तीयः पादो ऽद्रि पाय याद्वितीइ ज्ञायेदो प्रथमस्या
सावित्र्य पेन स्तथा तृतीये पवस्य मरुतो वायुस्तथा तृतीय पवस्य देवउत्तर योरिंद्र वा
ऽपवमानस्तृतीये विश्वानरः ॥ पा ॥ उपो षु तृतीये देवा आविश ऽ तृतीयें ज्याया पवस्य

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्वितीये सूर्यः सपवस्व द्वितीयें इंद्रो वृत्रहा चिक्रदनु त्र्यासः स्तृतीये सूर्योपि घृतं स्तृतीये
इंद्रः सामउद्धाराः स्तृतीये इंद्राय अर्चिं सो मरुचान्यव स्व चतुर्थी देवाः पवमान स्तृती
ये मरुत्सोमः पवतु इंद्राय स्तृतीये त्रकाव्यां द्वितीये देवश्चतुर्थे वराहो माध्यमश्को देव
गणो वराहो मारुतइ तिनिरुक्ताः स्तिस्त्रः सोमः पवते का स्सूर्यो निरुक्ताः स्पाङ्कः सामो
16 वाय देवी वाग्निस्त्रिष्टुप् छ स्तृतीये वरुणस्य द्वितीये देवा एप इंद्रः प्रथमे पत्नेच तुर्थे साक्षी
स्तृतीये धियद्वियेसूर्यः अहिन्यान स्तृतीयें इंद्रः तु द्वितीये च प्रगायताद्ये देवा मरुत्सो ॥ २६॥
रीतिनैरुक्तावैत्यादवीत्येकेतदन्यथमेवागयमाद्ये वृषान्नगश्चतुर्थे द्यावापृथिवी
सुतासोग्निनवंतइंद्रो द्वितीये परि देवाः स्तृतीये सुतासश्चतुर्थे चाग्निस्त्रिष्टुतीये सूर्यो
चोदसो द्वितीये देवा एप इंद्रो द्वितीये त्रोइंद्राये इंद्रा प्रथमे प्रधन्व द्वितीये च पवस्व

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्वितीयेचासोनाम्बोद्वितीयएतंदृष्ट्वाद्वितीयऽस्मिंसौम्यउषधिःसोमःपार्थिवःतृतीया
न्तःचेइमाःसोमोमध्यमइत्याहशौनकस्तयामन्यन्तेयास्कप्रभृतयोनैरुक्ताः॥ ६॥ रह
स्यारुद्रस्तुदेवताऽनुक्तास्तऐंद्र्यउदुत्तमंवारुण्यादित्यस्तृतीयःपादः॥ स्वयावयःसोमो
ईचौनिंगोक्तदेवतोवासनोद्वेपार्थिवःसोमवरुणौमरुतश्चप्रथमेर्द्धर्चेनैद्वेरुकाऽसमा
मदेवतऽप्राक्रेदयैद्यावरूरुचसौमीपित्र्यश्चतुर्थःपादःप्रथमस्यतृतीयेधमतासविता
विष्णुर्नियुद्याचायव्यामयिनावष्टत्रीप्राजापत्यासीनेद्वेसोमश्चेडमाऽस्मिंद्वेऽपाग्ने
य्यावुत्तरागव्यावासमन्याऽपापोनद्वीयाप्रागाद्यात्रीदेवत्यादित्यदिवतोद्वितीयःपादःप्र
दस्यवैश्वानरीयाविष्णोद्वेविष्णुदेव्यावुत्तरागव्यानिंगोक्तावाग्निस्तिस्रऽपाग्नेय्योवसे
नरूतव्यासहस्रपंचपुरुषदेवत्यामन्येद्यावापृथिवीयायर्द्धर्चंसत्यदेवत्याप्राची

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वागग्याग्नाविश्वेदेवीवासहर्षग्नागव्याग्नःसाङ्गःव्यासेयीशिङ्गःसोर्यःपादतिस्वक्रोस्म देवत्या
वारेंद्योमहानाम्नःपुरीषपदालिंगोक्तावा॥ ७॥उत्तरासूरदस्यास्याद्याश्च देवताःस्वोक्ता
स्तुतास्तुता एवोत्तरासूपास्मैत्रयस्त्वांसोम्याःससोमःपार्थिवो द्वितीयस्योत्तमेस्त्र्योनिद्धो
डुक इंद्राग्नीऐंद्राग्नमिंद्रमच्छोत्तरयोरिंद्रो द्वितीयः प्रथमयोः॥ ८॥प्रतिद्वितीयस्याःत्र्य
मेतृतीयेचस्त्र्योस्यिपर्ग्नाऽस त्रसोम्यो द्वितीयस्यो प्रथमेस्त्र्यः सुताइंद्राय वलिंगेनोक्ताःपी
चनैद्वी डुका॥ २॥पवस्वपेच सोम्याउत्तमायाउत्तमेस्त्र्योमित्रंमित्रावरुणाइंद्रंचतुर्थ्यां
द्वितीयेस्त्र्यइंद्र ऐंद्राग्नेऽषासोमस्तृतीयाष्टमयोःपादयोरिंद्रोयस्ते नवमेश्येनोऽष्प ॥२७॥
ष्टमइंद्रउषानवमे॥ ३॥एतेत्रयःसोम्यास्तृतीयेनवमेसुपर्णइंद्रइंद्राष्टमेग्निनानेयः प्र
यमःपादोध्याग्निदेवतोनिर्मिथ्याहवनीयोमित्रंमित्रावरुणाइंद्रऐंद्रइतिस्वंब्राह्मणमेश्चो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्र्यमोऽन्नमे मध्यमाम कृ रुतीत्याह शौनक ऐंद्रामारुत्यौ त्र्यमोऽन्नमेवा मध्यमामारुतीति नि
क्तास्त्वाऽऽङव ऐंद्राग्नोग्निसोमासः सन्नमे मित्रावरुणावस्य द्विपदास्तृतीयाचाध्यासः सं ३ इति
निदानास्तिस्रो द्वितीये सोमीतिनैरुक्ता इं उ एकादशो पादे स्तुतोन्नमायाइँउ न्नम इ
॥ ४॥ एते त्र्ययः सौम्या उषाः सूर्यः पंचदशो त्र्यय आयुरिंद्रः पंचदशो ष्टाद्दशो च जनस्या
निय इं इ एकादशो यंवा मित्रावरुण इ यंवामस्यै ऽऽग्नः पवस्यो न्नमेवायुस्त्वस न्नमे
सूर्यः पुनान इं इः पंचमे यो राजाष्टा सूर्यः सोमो वा इ वमे ब्रह्मा देवानां सौरीति नै
रुक्ता इं इं इः॥ ५॥ गोवित्षड्ढोम्याः पवमानस्य च सौर्यः प्र सोमासश्चापः पंचम स
इः षष्टाष्टमे द्वादशे ष्टुयास्त इं इ ध्यवुर्येतव श्विय [illegible] येयउषा द्वितीये उरु [illegible]
मित्रावरुणउत्रि [illegible] ऐंद्राग्नी [illegible] मोप्या [illegible] लिंगोक्ताः पंच नै [illegible] काय [illegible] सौम्य

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

इंद्रा सोमी तृतीयावास्यादो द्वितीयस्यां द्वितीये सोमः पवस्वा सोम्य इंद्रा विष्णू तृतीये तृतीय
स्यां द्वितीये पृथिवी दुरिः सप्तमे द्वादशम इंद्राय सूर्यः पंचमे विश्वकर्मा षष्ठे तृतीया
सोरीवा॥ ६॥ ज्योतिः सौम्या श्चाग्रावा दशमे पवस्वो नवमे पर्जन्यः सनाचेंद्र एकादशे सू
र्यस्त्वयोदशे सप्तदशो चेमं देवा दशमे आदित्या एकादशे पतिवां मित्रावरुणौ र्यमा
ये तृतीसूर्यः प्रथमे यज्ञस्येंद्रा यइंद्रायेंदा तृतीयस्यां लिंगोक्तानि छंदुका एतमादित्येति
स्यं ब्राह्मणामिंद्र वाइ चतुर्थे सूर्यः षष्ठे नगवापूसप्तमे पूषाष्टमे मित्रावरुणौ नवमे
इति निछंदुका सोम्या इत्याह शौनक उन्नेयमो दशमे परि देवाष्टमे सनुन्वो द्वितीयस्यां १४॥
द्वितीये लिंगोक्ताः सोमी त्याह शौनक स्तां वो देवान वमे सोमाः सूर्यः सप्तमे॥ ७॥ त्रका
यामष्टम्यां लिंगोक्तानि छंदुका एकादश्यां मध्यमे सूर्यो द्वादश्यामुत्तमे चास्य यट सोम्याः

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सप्तम्यामष्टम्यांवालिगो ऋाग्निद्वंदुकामूर्द्धनःषष्ठे द्वादशे चदेवाः प्रवोमित्रावरुणाय
इंद्रस्तमीडिषेंद्राग्नः सखायोनवमेमित्रावरुणौप्रवाजीवैसौम्याविश्वेदशमेयेसो
मासोदेवानवमे॥ ट॥शिसुमष्टसौम्यायतइंद्रोद्वितीयेवायुरश्विनौपंचमइंद्रः स
प्तमेदेवानवमेत्रयोदशेचासामः पुनानोवायुरिंद्रस्तृतीयइंद्रोद्वादशेसोमाच्च
स्त्यग्निमिंद्रस्तृतीयेषष्ठेचोत्तउत्तमइंद्रोस्तृतीयचायायपवस्वद्वितीयाष्टमयोः सूर्य
इंद्रोनवमेग्निमाग्नेयोध्येयोमरुतः षष्ठइंद्रोत्तमेयत्रीइंद्रः सप्तमनवमयोः पवस्व
सोमदेवाः षष्ठेचेष्ठौदेवाः पंचमेपुरीदेवाः सप्तमे॥ ऊँ॥ स्त्रकौद्वितीयावारुणी
तिस्त्रेत्राग्नरगीभवतिसोपीयाद्दश्योनकोनानादेवत्येतिनिरुक्ताविश्वेदेवीविषस
प्तसौम्यरुपाधियेइंद्रस्त्व॥ परपडस्यइंद्रः षष्ठरुषवाजीदेवाः पंचमेसूर्यस्त्वयो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्रोणोऽह्नोऽच वा गुत्तम एषकविरिंद्रवाय चतुर्थ इ॑ इ। पेच द्द्रोसस्तुतः स्तयो द्वादश
ई इ उ त्त मे यः पावमानीः सरस्वती सप्तमे देवाः सप्तद द्रोगन्म महा ग्नेयो नवमेमि
त्रावरुणे तृतीयाबाध्यासर्स रुणीति स्वंब्राह्मणं भवति नवारुणीत्याहेतारयीणे
वाग्निःसवरुण इति तेषां ऽहि ब्राह्मणं भवति तदप्येतद्दृषिणेक्तैच मग्ने राजावरु
णो धृतव्रतस्त्व मग्ने वरुणो जायसे यदि तस्मादाग्नेयी तृतीया नवारुणी बहृचा
आऊर्मताऽ ऐंद्रः पवमानस्य च ऽ सोमसौम्यो चासा पिपर्जन्यः पवस्वेंद्रः पेचमे ॥ १८ ॥
देवाः षष्ठे परित्यमिंद्रा सप्तम नवमयोः पवस्वदेवा उत्त म उपोषिंद्रः षष्ठे ॥ ॥
१०॥ सुषमिद्धः समिद्धो ग्निरिध्मावात नूनपान्नरा शंऽ सरइडेति प्रस्तुचेदेव
एता ता ऽआप्रियो यऽ धाः काळ्वव्य आहाग्निशाकद्दरणियस्कञ्च हुन्नराशंऽ
© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

१४ सो यज्ञेः कोल्लुकपञ्चाहाग्निः शाकष्टग्नियस्कश्चारत्तुरिज्ञोग्निःसर्वे निरुक्ताःपाकुरेवा
सुषमिद्धः सर्वाःप्राग्नेय्याथदद्यामैत्रावरुणः सूर्योदत्तेत्याह शौनकः सुखनै
त्रावरुणइतिस्वं ब्राह्मणीसौम्यःप्राद्याहिंगोकावाजाग्रविः सूर्यश्च सोम्यः पंचमः
स्सोर्यः सूर्यश्चाद्ये च यज्ञनः पित्र्यउदुत्ये पंच मे सूर्यः परिचतुर्थे परीझो नवमे
विश्वेदेवाष्टादशे॥ १४॥ उपप्रयंतो ग्नेस्त्रो मे यम मन्त्रःपाग्नेयाश्चतुर्थ्यां मिथ्येहत्रे
हामध्यमोवाग्नेयुं दृष्टदेवाःषष्ठेयज्ञिष्ठे मैत्रावरुणोष्टिषष्ठेन्निवाष्टः सौम्योवायु
त्रथाममित्रावरुणो द्वितीयइंद्रश्चतुर्थे यज्ञादशमे सूर्यो मरुत्वैंद्रः॥ १२॥ पं
वस्वबभ्रवे सौम्यावाद्ये दवात्तादशो द्वितीयेचेंद्रो नवमे त्रयोदशो द्वादशो च
घाष्टैंद्रोऽजनी येतः सरस्वत्याउत नः सरस्वती तत्सवितुः सावित्री युंजत्यैंद्र इत्या

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ह शौनकः प्रथमासौरीत्याहु [illegible] पतिकः अ[illegible]दित्यो ब[illegible] स इति
तेषां ऽ हि ब्राह्मणेन्नवत्यय ऽ सौम्यः प्रथमे मरुतो नवमे [illegible]दबा होत[illegible]वा
ग्नेयो द्वितीय इन्द्रो नवमे तदिदं प्रथमासौरीति निरुक्ताः ॥ १३॥ त्वत्र सौम्य [illegible]
स्तृतीये सविता षष्ठे ग्नेविश्वे त्रिशरा घेय रुद्रे सोम्यो न दशमे इत्याह शौनको द्वैवत्ये
नरेयिणो वायो वादत्य आपो वायुवत्य आपो वा प्र इति तेषां ऽ हि ब्राह्मणेन्न
वतादवो देवाः षष्ठे ऐन्द्रय आग्नेयाः प्रथमो ग्नेः पावकस्य तृतीये श्विनो ष्टमे सूर्य
एकादशो ॥ १४॥ कस्तेन्द्रय आग्नेयामित्रः पंचमे मित्रावरुणो सप्तमे द्वितीये ब्रे २०॥
पंचमे सर्वे देवा अष्टमे इन्द्र आग्नेयो रुद्रो द्वितीये सूर्यः सप्तमे कयाच ब्राः स
मिद्ध चादाम्यो देवा अष्टमे नउपाश्चविश्नो मित्रः षष्ठे समिद्धेचां दाम्यो देवाः स

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्रमउपत्याया: षष्ठे सूर्यो नवमे ॥ १५ ॥ अग्निश्चा विष्णु: षष्ठे त्वष्टा मेंद्राग्न: शा ग्घ्रू
श्च्य: पंचमे योविश्वाश्च श्चे मं मेवारुणी कृया मे ह्रीस्वाहश्चेन कोनिरुक्त्वा वा श्राजा पत्येंद्र: सू
र्य: षष्ठे विश्वकर्मश्चेश्च कर्मण्यपयारुद्रेंद्रो ह्वादश्चा उतन: पो ह्लीरा श्रामानस्य मारुतसूपनो
विश्वदेवी त्वष्टा वाद्या वापृथिव्यौ मित्र: सप्तमे मा त्वेमयस्य चैंद्र: ॥ १६ ॥ विद्योत्नि राग्नेय
इंद्रामेंद्र: किमिद्धे स्त्वो वायव्याद्या द्यावापृथिव्यौ सोमौ पावमानीनि युद्यतीति ब्राह्मणे
नवत्सत्वरे ऐंद्रावायव्या आपो ष्टमे धन्वया सोम्यो देवाह्वादं त्रो यज्ञ: सोम: पंचमे तवत्य
दैंद्र: पंचमे पृथिवी पंचम: आप: षष्ठे विष्णु: सप्तमे मित्रावरुणो ष्टमे नवमे मारुतगण
सुमरुत्वा हृषिनिंद्र: आप: षष्ठो ॥ इंद्रं विष्णु रत्यादेवी वेंद्रो नवमे सू... र्य: षष्ठे सो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मा॰ऽष्टमइंद्राग्नी तोशा चैंद्राग्नः पवमानाः सौम्य उपद्याग्नेयस्तु तावानै तिश्वानरीय
उत्तमेवा॥ १८॥ अग्निराग्नेय उत्ते सौम्य इंद्रो वा दशेऽथ मंग द्वितीया सौरी तिनै रुक्माः ग्र
रु षस्यो। द्विनौ षष्ठसत्तमयो रुषउषस्योत्तमे ग्नाऽपद्वि नाश्वि नइंद सुष स्यमा नात्या
श्विनसुषा ग्निश्च प्रथमे वा द्वितीये सूर्यो दशमे बोध्य ग्निराश्विनो ग्निः सूर्यः श्च प्रथम उ
षा द्वितीये सविता चतुर्थे प्रते सौम्यः स्वपेनो नवमे॥ १९॥ ग्रा स्य सौम्यो द्वे वा द्वा दस्तृतीय
ऽपाय ऽऽग्नेयः सूर स्तृतीय ऽपाः षष्ठे विश्वे दश दशोदे वा ऽप स्त्रिमित्रो र्यमा चतुर्थे वरुणस्य ॥२१॥
पंचमइंद्रोष्टमेऽ रुधी ग्रो वैंद्रे रेवाऽऽपवस्य सौम्य इंद्रो द्वितीये वायु श्च तुर्थे॥ २०॥
ऽग्नेतव ऽऽ ग्नेयः प्रसोउ याः षष्ठे न मो षधी राग्ने य्या पो द्वितीये ग्निराग्ने यी इः प्रथमे यो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्वैविश्वदेव्या वुत्तरावाग्नेयीन मोवैश्वदेवोवास्तृतीये देवाउत्तमेग्निर्ज्योतिरग्निरिंद्रः सूर्य
इति प्रतिपादं देवताः आग्नेय्या वुत्तरयदिंद्र गोरश्वश्च नवम आपो द्वैवत्यो निवाजीरत्न
यो ग्वाष्टमे॥ २१॥ अथ तुरध्याय एं बृहस्पते बृहस्पतिः प्रथमे मित्रगोत्राणि बृहस्पतिः पं
चमेदक्षिणाषष्ठे मरुतोष्टमे मित्रावरुणौ नवम आदित्या एकादशाम उद्र्वष्यैयदेवा
ग्नष्टमे मारुत्यन्तमा अग्नीषो प्रथमामा श्री देवी कैकाग्निरष्टमे विरक्षस्तृतीयासंग्रा
माश्रीर्मर्मा एफत्तरे संग्रामाशीषामैन्द्री मध्यमेवर्मप्रथमे सोमो द्वितीयेवरीयस्तृतीये
देवाश्चतुर्थ एकादशेचाग्निःसप्तमेमनइद्वैविश्वदेव्यो॥ २२॥ इति द्वितीयः प्रपाठकः॥
नेगयानामृक्षुदैवतं समाप्तं॥ ॥ग्रंथसंख्या॥ ३५६॥ ॥ श्री॥ ॥ छ॥ ॥ संवत १०
१५ वर्षे आश्विन वद्य अमावास्या शनौ ऽद्योह मुपनीयोर वास्तव्यं आध्यनरनागरसाती

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यत्रवाटीग्रामवराजसुतदेवकोलेनस्वयंलिखितं॥ ॥श्रीः॥ ॥श्रीरस्तु॥ ॥शुभंभवतु॥
शुभः॥ श्रीः॥ श्रीः॥ श्रीः॥ श्रीः॥ अक्षरस्फुटस्वल्पधयोममदोषोनदीयते॥ शुभं
त्रवाटीदेवकोलेन नरनारायणेन कृष्णार्पणं अर्पितं तेसहि॥ पुत्रपौत्राणांपठनार्थे॥ ॥
॥ ॥श्रीः॥ तथापरोपकारार्थं॥ ॥तथाशिष्याणांचाध्ययनार्थे॥ शुभंभवतु॥ लेख
पाठकयोः॥ ॥कल्याणंभूयात्॥ ॥श्रीः॥ ॥शुभः॥ ॥कल्याणमस्तु॥ श्रीः॥ शुभः॥ २२॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri